



TEATR SAN'ATIDA YANGI O'ZBEKISTON YOSHLARI OBRAZINING TALQINI

Uzoqov Akbarjon Axrorovich

*Aktyorlik san'ati (musiqali teatr aktyorligi
san'ati) mutaxassisligi*

2-bosqich magistratura talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada Yangi O'zbekiston Yoshlarining Teatr sahnasidagi obrazlari, hozirgi kunda yurtimizda teatr va madaniyat sohasidagi o'zgarishlar, yutuqlari va imkoniyatlari haqida ma'lumot berilgan. Shuningdek, teatr san'atining yoshlar tarbiyasidagi ahamiyati haqida fikr-mulohazalar berilgan.

Kalit so'zlar: teatr, sahna asarlari, Ogahiy, aktyor, ta'lim tizimi, tomoshagoh, madaniyat.

Teatr (yunoncha theatron-tomosha joyi, tomosha) tomoshaviy san'atning asosiy turi. Teatr san'ati boshqa san'atlardan farqlashuvchi o'zigagina xos xususiyatlarga ega. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 26.05.2020 yildagi PF-6000-sonli "Madaniyat va san'at sohasining jamiyat hayotidagi o'rni va ta'sirini yanada oshirish chora-tadbirlari" to'g'risidagi Farmoni Madaniyat va san'at sohasi vakillari tomonidan qizg'in kutib olindi.

Bizga ma'lumki, so'nggi yillarda Yurtimizda bir qator o'zgarishlar amalga oshirilmoqda. Shuningdek, bu o'zgarishlar har bir sohani o'z ichiga qamrab olmoqda. Shu jumladan, madaniyat va san'at sohalarida ham sezilarli darajada ishlar amalga oshirilyapti. Yangi O'zbekistonning yangi tarixini yaratish, moddiy va nomoddiy madaniy meros durdonalarini saqlash va targ'ib etish, xalq og'zaki ijodiyoti va havaskorlik san'atini yanada ommalashtirish, yurtimizning jahon madaniy makoniga faol integratsiyalashuvini ta'minlash, madaniyat va san'at sohasini innovatsion rivojlantirishga qaratilgan tizimli chora-tadbirlar amalga oshirildi. Teatr – san'at turi; uning o'ziga xos ifoda vositasi aktyorning omma oldidagi o'yini jarayonida yuzaga keladigan sahnaviy voqeadir. Teatr san'atida ham boshqa san'atlarda bo'lganidek, xalq hayoti, tarixi, dunyoqarashi aks etib, jamiyat taraqqiyoti, ma'naviyati, madaniyati bilan bog'liq holda o'zgarib, takomillashib boradi. Teatrning o'ziga xos muhim xususiyatlaridan biri bu sahna nutqidir. Har bir aktyor o'ziga berilgan rolni ijro etish uchun pyesadagi so'zlarni o'zlashtirib ollar ekan, qahramon qiyofasida, holatlarida turib uning nutqiy tavsifini, harakatlarini yaratib boshqa personajlar bilan muloqotga kirishadi. Sahna nutqi xarakterlarining ochilishida, asar mazmuni, konfliktining yoritilishida muhim ahamiyatga ega.



O'tmishga nazar tashlasak, bizga shu ma'lumki, Turkiston jadidchilik harkatining asoschisi bo'lgan Mahmudxo'ja Behbudiyning: „Teatr-ibodatxonadir,„ degan mashhur iborasi qanchalik o'rinli ekanligini bugungi kunda ham anglashimiz mumkin. Sababi shuki, teatr-tarbiya mskani, bu dargohda spektakllar tomosha qilib inson o'ziga ma'naviy ozuqa oladi, oq va qorani farqiga borishni, ko'proq insonlarga yaxshilik qilishni o'rganadi hamda madaniy hordiq oladi. Yosh avlodning ongiga yoshligidan bu san'atning mayda bo'g'inlaridan boshlab sekin asta singdiriladi. Masalan, kelajak avlod tarbiyasini Maktabgacha bo'lgan ta'lim tashkilotlarida ya'ni bog'chalarda ertak sahnalarini ko'rsatish orqali, maktab yoshidagi va hattoki institut talabalariga ham o'zlarinig yoshlariga va aqliy salohiyatlariga moslab teatrda turli mavzudagi spektakllar namoyish qilish orqali yoshlarimizning tarbiyasini to'g'ri yo'lga qo'yib borsak bo'ladi. Negaki, muhtaram Yurtboshimiz ta'kidlaganlaridek, bugun tarbiyani Maktabgacha ta'lim tashkilotlaridan boshlashimiz kerak. Teatr sohasini yanada rivojlantirish uchun, ta'lim tashkilotlari va maktablarda teatr to'garaklari tashkil etilib, ularni rivojlantirish uchun kichik sahna ko'rinishlari, sahna asarlarini sahnalashtirib o'quvchilarga ko'rsatishimiz va bu to'garaklarga yordam berish, o'quvchilarga ta'lim va tarbiyani to'g'ri yo'nalishlar ko'rsatish maqsadida teatr aktyorlarini jalb qilish ustoz shogird an'anasini davom ettirishimiz lozim. Jamiyatda ro'y berayotgan o'zgarishlar ta'limda bolalarni maktabga tayyorlash uchun yangi talablarni keltirib chiqarmoqda. Ulardan biri maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishdir.

Hozirgi kunga kelib yurtimizda ko'plab ijodiy teatrlar ish faoliyat yuritmoqda. Shuningdek, 1922 –yil 2-martda Ogahiy nomidagi Xoraz viloyat drama teatri „Hukumat uyi,„ nomi bilan Hamza boshchiligida tashkil bo'lgan. Yetuk san'atkor Masharif Polvonov rahbarligida teatr poydevorini yaratgan 12 kishidan iborat (Safo Mug'anniy, Q.S.Saroymonov, U.Qurboniy, R.Yusupov, O.Bekchurina, M.Yoqubov, M.Xarratov, SH.Saloyev, va boshqalar) truppa o'z faoliyatini kichik asarlar sahnalashtirishdan boshlagan. Hamza o'z asarlari asosida sahnalashtirgan "Boy ila xizmatchi", "Tuhmatchilar jazosi", "Zaharli hayot", "Farg'ona fojialari", "Qarmoq", "Telefon", Mannon Uyg'urning "Turkiston tabibi", G'ulom Zafariyning "Erk bolalari" kabilar teatrda qo'yilgan ilk spektakllar bo'lib, bosh rollarni Masharif Polvonov, Yoqub Devonov, Oysha Bekchurina, Xanskiy, Xanskaya singari aktyorlar ijro etganlar. 1933-yil Xorazm markazi Urganchga ko'chirilishi munosabati bilan teatr ham Urganchga ko'chirilib, Xorazm okrug



davlat musiqali drama teatri nomini olgan. Respublikaning turli viloyatlaridan iste'dodli san'atkorlar jalb etildi. M. Sheroziy, R. Omonov, K. Rahimov, Q. Iskandarov, Q. Boyjonov va boshqa shular jumlasidan. Ikkinchi jahon urushi yillari teatr jamoasi harbiy qismlarga xizmat qildilar. Urushdan keyingi yillar san'at atkorlar teatrni yuksak pog'onalarga ko'tardilar. "Makr va muhabbat", "Layli va Majnun", "Farhod va Shirin", "Tohir va Zuhra", "Alpomish", "Oshiq G'arib va Shohsanam", "Hamlet", "Qaroqchilar", "Monserro" va boshqa 50— 60yalar yaratilgan eng yaxshi spektakllardir. 70—80-yillar teatrda yuksalish davri bo'ldi. Mustaqillik yillari teatr Xorazm ijodkorlari bilan yaqindan hamkorlik qilishi uning ijodiy ravnaqiga ijobiy samarasini berdi. N.Solayev, Hayitmat Rasul asarlari teatr repertuarini boyitibgina qolmay, uning ijodiy takomillashuviga katta hissa bo'lib qo'shildi. Komil Avazning "Marvarid taqqan ayol", "Feruz", "Ogahiy" musiqali dramalari, "Jobbi jujakning hiylasi", "Tashkildagi hangoma", "Javohir", "Tili asalim", "Nilufar", "Javlon jurra" komediyalari; "Avesto — mehr farzandi" spektakli so'nggi yillar sahnalashtirilgan eng yaxshi spektakllardir. Bugungi kunda yoshlarimiz, o'quvchilar, oliy ta'lim muassasalari talabalarining teatr san'atiga bo'lgan e'tibori, qiziqishlarini oshirmog'imiz lozim. Ertamiz kelajagi bo'lgan yoshlarni teatr tomoshalari orqali ta'limiy-tarbiyaviy tushunchalarini, tasavvur olamini boyitishimiz mumkin bo'ladi. Imkon qadar teatr san'atining ahamiyati haqida yoshlar, ularning ota-onalariga ma'lumot, tushunchalar berib targ'ibot-tashviqot ishlarini olib borish lozim. Chunki, farzandlarimiz teatr, sahna asarlarini jonli tomosho qilish orqali o'zlariga ma'naviy ozuqa olishadi. Teatrlarimizda sahnalashtirilayotgan sahna asarlarining asosiy maqsadi ham kelajak yosh avlodni ma'naviy barkamol, yetuk insonlar qilib, ularni vatanga muhabbat ruhida tarbiyalashdan iborat bo'lmog'i kerak.

So'nggi yillarda barcha sohalar qatori madaniyat tizimida, jumladan, teatrlarimiz hayotida ham tub o'zgarishlar amalga oshirilayotganligi barchamizga ma'lum. Yangi O'zbekiston Yoshlari ham bugungi kunda, o'z iqtidorlarini namoyon qilib, xalqimiz mehrini qozonmoqda. Yoshlarimiz uchun barcha imkoniyat eshiklari ochiq, va ular bundan oqilona foydalanishmoqda. Ushbu sohaga mehr va havas qo'ygan yoshlarimizning iste'dod va qobiliyatini ro'yobga chiqarish uchun ijodiy tanlov va festivallar o'tkazilmoqda, yangi ta'lim dargohlari bunyod etilmoqda. Hududlarimizda madaniyat yo'nalishidagi oliy o'quv yurtlarining filiallari ochilmoqda, ularga qabul kvotalari oshirilmoqda, kam ta'minlangan oilalarga mansub iste'dodli qizlarimizga alohida imtiyozlar



berilmoqda. Bugun teatrlar yosh dramaturglarni kashf etish ishlariga ham alohida e'tibor qarata boshladi. Zero, teatrning nufuzini oshirish, sara asarlarni sahnalashtirishda kuchli, professional dramaturgiya asosiy o'rin tutadi. Shu ma'noda bizga qalami o'tkir, chinakam dramaturglar kerak. Bu esa teatrlarning yoshlar bilan qay darajada ish olib borishiga bog'liq bo'ladi. O'ylaymizki, bugun hayot bo'lgan teatrimiz darg'alari boshlab bergan ishlarni yoshlarimiz yana-da go'zal holatda davom ettiradilar. Yuqoridagi fikr-mulohazalarni amalga oshirish maqsadida o'z navbatida bizning yoshlarimiz musiqali drama teatri bilan o'zaro madaniy-ma'rifiy aloqalarini, ijodiy hamkorlikni yo'lga qo'ygan. Ijodiy hamkorlikni mustahkamlash uchun bir qancha samarali ijodiy va amaliy ishlar amalga oshirib kelinmoqda. Yoshlarimiz ma'lum muddatlarda teatrdan sahnalashtiriladigan har bir spektakllarda ishtirok etish uchun tashrif buyuradilar. Ular tomosha qilgan spektakllaridan olgan ta'surotlarini dars jarayonida nazariy tahlil qilib ijobiy natijalarga erishilmoqda. Shuningdek, Madaniyat va san'at muassasalarini tashkil etish hamda boshqarish yo'nalishi talabalari o'quv amaliyotlarini ham teatrdan amalga oshiradilar.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Yusupova P. Maktabgacha tarbiya pedagogikasi. T.: O'qituvchi. 1993.
2. Xasanboeva O.U. va boshq. Maktabgacha ta'lim pedagogikasi. T.: Ilm ziyo. 2006.
3. Sodiqova SH.A. Maktabgacha pedagogika. T.: Tafakkur bo'stoni 2013
4. Kayumova N. Maktabgacha pedagogika. T.: TDPU 2013;
5. Ismailov, T. K. (2021). CHARACTERISTICS OF KHOREZM DOSTON ART. Экономика и социум, (3-1), 96-98
6. Qurbonov, M. (2021). AKTYORLIK MAHORATIDA KECHINMA SAN'ATI. Oriental Art and Culture, (7), 26-36. 5. Qurbonov, M. (2021). Director and Author. International Journal of Culture and Modernity, 11, 83-89.
7. Mamatqulov, B. (2021). O'ZBEK AN'ANAVIY QO'G'IRCHOQ TEATRIDA IJROCHILIK SAN'ATINING O'ZIGA XOSLIKLARI. Oriental Art and Culture, 2(4), 139-148. 7. Mamatqulov, B. (2022). QO 'G 'IRCHOQ TEATRI AKTYORINING XUSUSIYATLARI. Oriental Art and Culture, 3(1), 70-76.
8. Mamatqulov, B. (2022). BOLALARNI TARBIYALASHDA QO 'G 'IRCHOQ TEATRINING AHAMIYATI. Oriental Art and Culture, 3(1), 435-442.
9. Xudoynazarova, S., & Mamatqulov, B. (2022). IMKONIYATI CHEKLANGAN BOLALAR VA YOSHLAR HAYOTIDA XOREOGRAFIYA SAN'ATINING O 'RNI. Oriental Art and Culture, 3(1), 741-744.